

Modely Josefa Winterhaldera staršího ve sbírkách Národní galerie v Praze

Tomáš Hladík

In the year 1933 two small carvings of St. Sebastian and St. Roch were loaned from the property of the Gallery of the Society of Patriotic Friends of Art in Prague for the jubilee exhibition of the Provincial Museum in Opava/Troppau. The works were originally regarded as anonymous, but the German art historian Werner Kudlich linked them to the Moravian sculptor Josef Winterhalder the Elder (1702–1769). The two statues were not made use of again in an exhibition until recent exhibitions of Czech Baroque art at the National Gallery in Prague. In spite of this, these high-quality works of art have escaped the notice of recent literature. Their size, the form of the pedestals, and the unusual care devoted to the modelling indicate that they were sample or contractual models for larger statues of the two saints. However, we have so far been unable to find corresponding examples in Winterhalder's extant work. A third sculptural work by Josef Winterhalder the Elder, representing St. John of Nepomuk (?), was purchased from the Kroměříž collection of Jaroslav Mathon after the Second World War. In this case, too, it is evident that it was intended as a model. Although the carving represents a different iconographic type of the saint, the possibility cannot be excluded that valuable evidence has here been preserved of an alternative composition for the central figure of the martyr who refused to betray the secret of the confessional from the stone memorial in front of the façade of the prelatore building of the former Premonstratensian monastery in Hradisko near Olomouc.

Key words: Josef Winterhalder the Elder; sculpture; sketches; models; 18th century; Moravia; National Gallery in Prague; Silesian Museum in Opava;

PhDr. Tomáš Hladík
Národní galerie v Praze
/ National Gallery in Prague
e-mail: hladik@ngprague.cz

V roce 1933 uspořádal Edmund Wilhelm Braun, německý historik umění a dlouholetý ředitel tehdejšího Zemského muzea v Opavě (Landesmuseum Troppau), na půdě své domovské instituce průkopnickou výstavu sochařských skic, modelů a kreslených návrhů období baroka.¹ Výstava trvala sice pouhý měsíc, byla však odborně výborně připravena a po zásluze se jí tak dostalo velmi příznivé odezvy nejen v německém regionálním tisku,² ale také například na stránkách Štencova *Umění*.³ Zde ji kladně hodnotil Václav Vilém Štech, který v recenzi mimo jiné upozornil na dva znamenité sochařské artefakty uložené dnes ve státních sbírkách: na alabastrovou skupinu *Umučení Krista* od Lazara Widmanna z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích a dřevořezbu *Sv. Barbora* od Ignáce Františka Platzera z Národní galerie v Praze. Obě uvedené práce ve skutečnosti přípravný charakter nemají, vždycky ovšem poutaly oprávněnou pozornost svou stylovou výlučností i modelační brilancí. Zároveň dokládají, že Braun na jubilejní výstavu nezařadil pouze autentické sochařské skici a modely, ale rovněž i některé instruktivní příklady drobné plastiky definitivního charakteru. Autor pražské recenze současně připomenul, že některé z exponátů opavské jubilejní přehlídky byly již v jarních měsících roku 1933 vystaveny v pražské galerii Dr. Hugo Feigla; vůbec prvně tak bylo veřejnosti prezentováno například bozzetto *Orel rozpínající křídla* od Matyáše Bernarda Brauna ze sbírky pražského sochaře Františka Zmeka (dnes Národní galerie v Praze), následně zapůjčené právě do Opavy.⁴ Štech nakonec neopomněl zdůraznit tu skutečnost, že „z pomezí moravské plastiky je na výstavě mnoho věcí“. Vedle Schweiglova modelu hlavního oltáře klášterního kostela cisterciáček na Starém Brně a Zahnerova modelu sochy *Sv. Josefa* pro trojiční sloup v Olomouci upozornil rovněž na „slonovinový model *Sv. Jana Nepomuckého pro klášter Hradisko v Olomouci od J. Winterhaltera, [...] i jiné skici Winterhalterovy*“.⁵ V rámci dobových ohlasů opavské jubilejní výstavy byly určitě nejzajímavějšími příspěvky rozsáhlé recenze německého historika umění Wenera Kudlicha, v nichž autor dokázal v hutných zkratkách nastínit plastický obraz každodenního fungování sochařského ateliéru období baroka.⁶ Při stejných příležitostech Kudlich

I – Josef Winterhalder st., **Sv. Šebestián**, modelletto, mezi 1750–1760. Praha, Národní galerie v Praze, inv. č. P 276

2 – Josef Winterhalder st., **Sv. Roch**, modelletto, mezi 1750–1760. Praha, Národní galerie v Praze, inv. č. P 275

opakovaně upozorňoval na rovněž v Opavě vystavené: „*zwei tiefempfundene Heiligenmodelle und das Elefenbeinmodell der Johann=von=Nepomuk=Säule der Kloster Hradisch [...]*.“ Teprve z autorova posledního a zároveň nejrozsáhlejšího zamýšlení nad koncepcí a odborným významem Braunovy opavské výstavy, publikovaného v regionálním tisku v roce 1935,⁷ se však dovídáme, o jaké „dva hluboce procítěné modely svatých“ se vlastně jednalo. Na podkladě Kudlichova jednoznačného popisu obou řezb a také prvně zveřejněné fotografie sošky Sv. Šebestiána⁸ je dnes zřejmé, že do Opavy byly zapůjčeny dvě nevelké polychromované řezby představující morové patrony Sv. Šebestiána [obr. 1] a sv. Rocha.⁹ [obr. 2] Obě řezby se na sklonku dvacátých let minulého století dostaly z pražské soukromé sbírky do majetku Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění, předchůdkyně dnešní Národní galerie v Praze. Zde byly rovněž inventovány jako práce neznámého českého mistra třetí čtvrtiny 18. století,¹⁰ třebaže už v soudobé korespondenci jsou popisovány jako „2 dřevěné modely kamenných soch z doby ca. 1745 pocházející z Moravy a snad z některého panství liechtenštejnského“.¹¹ Z majetku Obrazárny byly oba modely zapůjčeny na zmiňovanou přehlídku v galerii Dr. Feigla, a to stále ještě jako práce neznámého autora.¹² Porovnáním údajů z katalogu pražské výstavy s těmi, jež uvedl Kudlich v rozsáhlé recenzi opavské přehlídky, zjistíme, že modelové sošky uvedl do souvislosti s osobností moravského sochaře Josefa Winterhaldera staršího (1702–1769) prvně až německý historik umění.¹³ Především modelletto k soše Sv. Šebestiána hodnotil Werner Kudlich velmi vysoko: „*Eine der schönsten Skulpturen, die man auf der Ausstellung zu sehen bekam, war das Holzmodell des Hl. Sebastian, das mit seinem Gegenstück dem Hl. Rochus vor kurzem von Dr. Kramář für die Staatsgalerie in Prag erworben wurde und welches wir dem Josef Winterhalter zuschreiben dürfen.*“¹⁴ Uvedenou atribuci později přijal také Oldřich Jakub Blažíček, který ovšem našim modelům další odbornou pozornost nevěnoval. Výstavního využití se jim tak znovu dostalo teprve v rámci rozšířené expozice *Umělec a jeho dílna v barokních Čechách*, instalované (2003–2008) v bývalém ambitu Kláštera sv. Jiří na Pražském hradě. Dnes jsou protějškové řezby prezentovány ve stálé expozici Národní galerie v Praze, otevřené pod názvem *Baroko v Čechách* (2008) v rekonstruovaných prostorách Schwarzenberského paláce na Hradčanech. Přesto obě tyto velmi kvalitní Winterhalderovy práce modelového charakteru unikly pozornosti recentní literatury.¹⁵

Řezby Sv. Roch a Sv. Šebestián jsou opatřeny mladším monochromním nátěrem a zachycují populární morové patrony v polopostavách, vyrůstajících zde z bohatých oblačných podnoží, usazených na soudobé dřevěné podstavce. Architektonicky utvářené sokly jsou zdobeny na bocích řezanými volutami, na průčelní straně vřapováním v prolomeném poli, pod nímž je umístěna řezaná rokajová kartuš. Vyvážené propojení všech tří složek – figur světců, oblačných podnoží i architektonických soklů – svědčí o ruce

zkušeného mistra, který současně velkou pozornost věnoval řezbářskému vypracování obou modelů. Jak drobné hlavy svatých patronů, tak dobře odpozorovaná anatomická stavba jejich trupů jsou podány s obdivuhodnou modelační péčí. Svatý Roch, oděný zde do tradičního pláště s našitými poutnickými mušlemi, je zachycen s výrazně skloněnou hlavou k levému rameni a sepjatýma rukama nad knihou Písma v gestu zbožného usebrání. Pravá noha světce, velmi nápadně situovaná do středu celé kompozice, nese na stehně malé vyžlabení řezbářským nožem v místě původní morové hlízy. Jde o zřejmý vizuální poukaz na legendárně zmiňovanou cestu severní Itálií, v jejímž průběhu se světec, který obětavě léčil postižené „černou smrtí“, nakonec morem nakazil sám. Siluetu sošky uzavírá při pravém okraji ležící pes, věrný průvodce a v kritické době rovněž živitel tohoto velice uctívaného ochránce proti moru a souchotinám, jehož obliba v umění křesťanského Západu kulminovala v 15. až 18. století.

Rovněž svatý Šebestián je v pojednávaném modellettu zpodoběn tradičním způsobem. Jeho atleticky utvářené tělo s vypracovanou muskulaturou, jen spoře kryté bederní rouškou, nese zřetelné stopy ran po vystřelených šípech. Živý pohyb zmučeného trupu přitom jen opakuje měkkou ornamentální linii architektonického soklu, naopak brilantně modelovaná hlava, porostlá krátkým vousem a zvláště prameny vlasů, se prudce přiklání k pravému rameni. Na rozdíl od protějškové řezby Sv. Roch se modellettu Sv. Šebestián dostalo bližší pozornosti některých recenzentů opavské výstavy, kteří jeho vznik hledali v době kolem poloviny 18. století, v níž „*die heroische Aktivität des Spätbarock ist eine sentimentale Passivität übergegangen.*“¹⁶ Vysokou formální i stylovou kvalitu tohoto malého řezbářského arcidíla vzletnými slovy ocenil Werner Kudlich: „*Wie aus dem Kelch steigt der jugendliche Aktor des heiligen aus dem Wolkenkissen [...]. Der Körper hat keinen Halt mehr und wird nur von den Wolken getragen. Gefühl ist alles und auch der Schmerz bekommt seine Süsse.*“¹⁷

Zatímco po námětové stránce jsou pojednávané řezby z majetku Národní galerie v Praze tedy snadno identifikovatelné, v otázce jejich prvotního určení stejnou jistotu postrádáme. Nevelké rozměry obou řezb, výrazná architektonická forma jejich soklů i nepřehlédnutelná modelační péče by skutečně hovořily ve prospěch jejich prvotního užití coby ukázkových či smluvních modelů kamenných soch stejných svatých patronů, jak je uvedeno již v korespondenci obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění z roku 1928. V okamžiku, kdy ovšem máme modelové sošky spojit s některou z umělcových známých realizací, přicházejí obtíže. Nelze je totiž bezprostředně vztáhnout ani k oltářním sochám morových patronů, jimiž Josef Winterhalder st. vyzdobil jeden z oltářů špitálního kostela sv. Anny v Náměšti nad Oslavou,¹⁸ ani k námětově shodným figurám z nástavce oltáře sv. Tomáše Akvinského z dominikánského

3 – Josef Winterhalder st., **Sv. Jan Nepomucký (?)**, modelletto, před 1737. Praha, Národní galerie v Praze, inv. č. P 683

kostela sv. Michala v Brně.¹⁹ Podobně jako je tomu v případě umělcovy známé kresby *Sv. Roch* z majetku Moravské galerie v Brně,²⁰ znázorňují rovněž tyto oltářní sochy naše světce v celých postavách. A tak meritorní otázku, zda pražská modelletta skutečně posloužila Winterhalderově dílně v průběhu příprav a následné realizace větších kamenných soch, musíme zatím nechat bez odpovědi.

Poněkud odlišná je situace poslední sochařské práce Josefa Winterhaldera st., chované ve sbírkách Národní galerie v Praze. V tomto případě se jedná o nepolychromovanou řezbu z lipového dřeva představující zřejmě postavu sv. Jana Nepomuckého.²¹ [obr. 3] Ta je umístěna na slohově pokročilý, oblý a důrazně prohnutý sokl, zdobený na průčelní straně vrapováním ve vpadlém poli a palmetou pod horní římsou, na bocích pak drobnými volutami. Nevysoká socha světce byla zakoupena po druhé světové válce z renomované pražské (předtím prostějovské) sbírky MUDr. Jaroslava Mathona.²² V roce 1960 byla zapůjčena na výstavu *Umělecké památky východní Moravy v Gottwaldově*, od roku 2008 je trvale vystavena v detašované expozici Národní galerie v Praze, instalované v někdejší konventu kláštera cisterciáků ve Žďáru nad Sázavou.²³ Řezba představuje prostovlasou postavu patrně sv. Jana Nepomuckého v oděni kněze-kanovníka, zachyceného v nenásilném plynulém

kontrapostu oživeném mírnou rotací těla. Janova levá ruka pozdvihovala původně zřejmě kříž ke skloněné tváři, jeho pravice přidržuje u boku knihu Písma spolu s biretem. Na rozdíl od sošek morových patronů je modelace této řezby povšechnější, náznaková, a přesto velkorysá a důrazná, čehož si v minulosti povšiml Oldřich J. Blažíček, podle něhož „*typ modelace, celý charakter drobné – nepochybně modelové řezby je vídeňský*“.²⁴ Ve věci autorského připsání původně anonymního díla soudil tentýž badatel, že „*srovnání se statuí, kterou J. Winterhalder v letech 1737/39 provedl ke klášteru Hradisku u Olomouce, činí připsání velmi pravděpodobným, ač nejde o skicu k téže plastice*“.²⁵ Přestože galerijní řezba skutečně nepředstavuje klasické *bozzetto* ústřední sochy kamenné statue v Hradisku u Olomouce²⁵ – ostatně stejně jako uváděná skupina sv. Jana Nepomuckého z majetku Slezského zemského muzea v Opavě²⁶ – svým skladbným řešením jí tak úplně cizí není. Rovněž její modelový charakter je nepřehlédnutelný: ačkoli reprezentuje odlišný ikonografický typ světce, nelze vyloučit, že je vzácně dochovaným dokladem odlišného kompozičního řešení ústřední postavy mučedníka zpovědního tajemství vzniklého v procesu hledání finální podoby kamenného památníku instalovaného nakonec dílnou Josefa Winterhaldera st. před průčelí prelatury někdejšího kláštera premonstrátů v Hradisku u Olomouce.

Původ snímků – Photographic credits: 1–3: Národní galerie v Praze – David Stecker, Jan Diviš

Poznámky

¹ Edmund Wilhelm Braun, *Entwurf, Skizze und Modell in der nordischen Barockkunst*, Landesmuseum Troppau 1933. Srov. naposledy Pavel Šopák, E. W. Braun a sochařství českého baroka, in: *Barokní umění v severozápadních Čechách. Sborník z kolokvia uskutečněného v Muzeu města Ústí nad Labem 24. - 25. května 2001, Ústí nad Labem 2003*, s. 115–123, zejména s. 120–121. – Idem, *Edmund Wilhelm Braun, Opava 2008* (Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis – Supplementa I), s. 77–80, 148–149, pozn. 290–304. K výstavě nebyl patrně vydán standardní katalog; nezmiňuje jej ani žádná z dobových recenzí. Za informaci o absenci katalogu srdečně děkuji Prof. PhDr. Lubomíru Slavičkoví, CSc.

² Srov. recenze otištěné in: *Morgenzeitung* (Mährische-Ostrau) 30. 4. 1933; *Deutsche Post* (Troppau) 30. 4. 1933; *Tagesbote* (Brünn) 7. 5. 1933; Maximilian Steif, in: *Brünner Zeitung* 14. 5. 1933; Werner Kudlich, in: *Deutsche Post* CXLVIII, 14. 5. 1933; idem, in: *Sudetendeutsche Tageszeitung* (Prag) 19. 5. 1933. Recenze jsou uloženy v Archivu Národní galerie v Praze (dále jen ANG), fond Moderní galerie, kniha výstřižků – venkovské výstavy 1931–1933, př. č. AA 939/23. Viz též Maximilian Steif, *Mährens Barock auf der Troppauer Ausstellung, Forum 3*, 1933, s. 344–345.

³ V. V. Š. [V. V. Štech] (rec.), *Výstava barokní plastiky v Opavě, Umění VI*, 1933, s. 403–406.

⁴ Matyáš Bernard Braun, *Orel rozpínající křídla*, po 1723, lipové dřevo se šelakovým nátěrem, v. 15,1cm, Národní galerie v Praze, inv. č. P 2197. – Srov. Hana Frankensteinová [Volavková] – Vojtěch Volavka, *Barokní dřevěná plastika z pražského majetku. Za součinnosti československé státní obrazárny a státního památkového úřadu v Praze*, Galerie Dra Feigla, Praha II., Jungmannova třída č. 38, I. patro, únor – březen 1933. – Vojtěch Volavka (rec.), *Při výstavě barokní dřevěné plastiky, Umění VI*, 1933, s. 371–380, zde s. 376–377.

⁵ Štech (pozn. 3), s. 405.

⁶ Srov. autorovy obsáhlé recenze, otištěné v pražských *Sudetendeutsche Tageszeitung* 19. 5. 1933 a v opavských *Deutsche Post* 14. 5. 1933.

⁷ Srov. Werner Kudlich, *Barockplastik der Sudetenländer aus der Jubiläumsausstellung in Troppau, Der Ackermann aus Böhmen 1935*, s. 1–8, zde s. 7, obr. 1 (nečíslováno) v příloze.

⁸ Ibidem: „*Aus Mähren stammen auch die zwei Prager Bozzetti, von denen wir den Hl. Sebastian abbilden*“.

⁹ Josef Winterhalder st., *Sv. Roch*, 1750–1760, lipové dřevo s mladším světlým nátěrem, v. 28,5cm, neznačeno, na rubu bílou barvou dnes nečitelné pořadové (?) číslo, poškozeno na vrcholech záhybů pláště a ztrátou modelace části obličeje světce i mordy psa, Národní galerie v Praze, inv. č. P 275. – Josef Winterhalder st., *Sv. Šebestián*, 1750–1760, lipové dřevo s mladším světlým nátěrem, v. 28cm, neznačeno, na rubu bílou barvou: 111., schází pravá ruka světce a horní část pahýlu stromu, šipy v trupu mučedníka v minulosti ulámany, Národní galerie v Praze, inv. č. P 276.

¹⁰ Řezby byly zakoupeny 30. listopadu 1928 od Josefa Bělíka v Praze; srov. ANG, fond SVPU, př. č. AA 2006/142 (čj. 654-28).

¹¹ ANG, fond SVPU, př. č. AA 2006/142, dopis Dr. Vincence Kramáře Ministerstvu školství a národní osvěty z 26. listopadu 1928 (čj. 609-28), v němž se dále uvádí, že „[...] sošky jsou hodnotné a byly by cenným ziskem pro čl. státní obrazárnu. Cena 32.900Kč je přiměřena.“ Ministerstvo školství reagovalo přípisem z 30. listopadu 1928 (č. j. 155.876/28-V), v němž schvaluje nákup obou řezeb. Ještě na sklonku téhož roku ovšem sděluje ředitel Obrazárny nadřízenému ministerstvu dopisem z 28. prosince 1928 (čj. 654-28), že v předchozím písemném podání byl omylem jako prodávající uveden obchodník Otta Morawitz, přičemž jím byl starožitník Josef Bělík, Praha I., Královská ul. č. 2. Ministerstvo bere tuto skutečnost na vědomí dopisem z 8. ledna 1929 (čj. 862/29-V.). Za informace srdečně děkuji Mgr. Tomášovi Sekyrkovi, Ph.D.

¹² Frankensteinová – Volavka (pozn. 4), s. 12, č. kat. 56 a 57.

- ¹³ Kudlich (pozn. 7), s. 7. – Šopák, *Braun* (pozn. 1), s. 79.
- ¹⁴ Kudlich (pozn. 7), s. 7–8.
- ¹⁵ Martin Pavlíček, *Josef Winterhalder st. (1702–1769)*, Brno 2005. První ob-
sáhlé biografické heslo umělce sepsal Edmund Wilhelm Braun, Winterhalder
(Winterhalter), Josef (I), in: Ulrich Thieme – Felix Becker (edd.), *Allgemeines
Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart XXXVI*,
Leipzig 1947, s. 84–86.
- ¹⁶ Kudlich (pozn. 7), s. 8.
- ¹⁷ Ibidem.
- ¹⁸ Srov. naposledy Pavlíček (pozn. 15), s. 92–93, obr. 78 a 79 na s. 92.
- ¹⁹ Ibidem, s. 84.
- ²⁰ *Svatý Roch*, kresba perem na papíře, 191 x 142mm, značeno vlevo dole:
h. del: in Brünn 745, Moravská galerie v Brně, inv. č. B 63. Srov. Pavlíček
(pozn. 15), s. 147–167, zde s. 93–94, 182, pozn. 23, 24, obr. 80 na s. 93. –
Ke kresbám Josefa Winterhaldera st. dále srov. Miloš Stehlík, Sochařské
kresby Josefa Winterhaldera st. a Ondřeje Schweigla, *Sborník prací filozofické
fakulty brněnské univerzity F 30–31*, 1986–1987, s. 74–75. – Lubomír Slaviček,
„Ein guter Maler muss bildhauerisch, und ein guter Bildhauer malerisch ar-
beiten trachten“. Zu einigen malerischen Zeichnungen des Bildhauers Josef
Winterhalder d. Ä. in Brünn, in: Markus Hörsch – Elisabeth Oy-Marra (edd.),
*Kunst – Politik – Religion. Studien zur Kunst in Süddeutschland, Österreich,
Tschechien und der Slowakei. Festschrift für Franz Matsche zum 60. Geburts-
tag*. Petersberg 2000, s. 145–154. – Idem, Kresba: „La prima Achatemia“,
in: Jiří Kroupa (ed.), *V zrcadle stínů. Morava v době baroka 1670–1790* (kat.
výst.), Rennes – Brno 2003, s. 252, č. kat. 94 (autor považuje kresbu *Sv. Rocha*
za ricordo). – Idem, Dvě neznámé kresby Josefa Winterhaldera st. „trefflich
ausgeführt wie Kupferstich“, in: Jiří Kroupa (ed.), *Ars naturam adiuvans.
Sborník k počtě prof. PhDr. Miloše Stehlíka*, Brno 2003, s. 81–93. – Pavlíček
(pozn. 15), s. 147–167. – Miloš Stehlík, Das „Malerische und Bildhauerische“
im Werk von Josef Winterhalder d. Ä. (1702 Vöhrenbach–1769 Wien), in: Lu-
bomír Slaviček (ed.), *Josef Winterhalder d. J. (1743 Vöhrenbach –1807 Znojmo)
Maulbertschs bester Schüler*, Langenargen – Brno 2009, s. 185–209.
- ²¹ Josef Winterhalder st., *Sv. Jan Nepomucký (?)*, 1735–1740 (?), lipové dřevo
bez polychromie, v. 50cm (celek včetně soklu), scházejí levá ruka (s krucifi-
- xem?), špička pravé nohy a svatozář, Národní galerie v Praze, inv. č. P 683.
Na rubu evidenční karty vepsáno: *Zakoupeno v 54. schůzi nák. komise I.
od MUDr. J. Mathona v Kroměříži, Kollárova 15.–18./9. 1948.*
- ²² ANG, fond NG-NK 1948 (54): Protokol z jednání 54. schůze nákupní ko-
mise pro staré umění a umění 19. století, konané dne 18. září 1948, s. 2, č. 3:
„Doc. MUDr. Karel Mathon, Praha II., Karlovo nám. 15: a/ Český mistr z poč.
15. stol.: Fragment sochy Krista – 50.000 Kčs. b/ Český mistr z 18. stol.: Sv. Jan
Nep. – 10.000 Kčs. Ředitel referuje komisi o průběhu jednání s Dr. J. Matho-
nem v Kroměříži, jak o tom bylo referováno již na předchozí schůzi.“ – Nákup
celkem sedmi uměleckých děl z Mathonovy sbírky (včetně výše uvedených)
projednávala 53. nákupní komise dne 14. července 1948, ANG, fond NG-
-NK 1948 (53). Za vyhledání uvedených dokumentů vděčím Mgr. Tomášovi
Sekyrkovi, Ph.D.
- ²³ Srov. Lenka Stolárová (ed.), *Barokní umění ze sbírek Národní galerie v Praze.
Výběrový katalog stálé expozice Národní galerie v Praze na zámku Kinských
ve Žďáru nad Sázavou*, Praha 2008
- ²⁴ Srov. rukopisné poznámky Oldřicha J. Blažička na evidenční kartě (P 683),
uložené ve Sbírce starého umění Národní galerie v Praze.
- ²⁵ Srov. naposledy Pavlíček (pozn. 15), s. 66–67, 178–179, pozn. 59–65, obr. 49
na s. 62, obr. 50, 51 na s. 64. – Pavel Suchánek, *K větší cti a chvále. Umění
a mecenát opatů kláštera Hradisko v 18. století*, Brno 2007, s. 157–172, 319–325,
pozn. 50–88, obr. 67 na s. 159, obr. 68 na s. 160, obr. 69, 70 na s. 162, 163.
- ²⁶ Tato velmi kvalitní práce byla z Opavy zapůjčena do Moravské galerie
v Brně. Srov. Edmund Wilhelm Braun, Eine Elfenbeingruppe von Josef
Winterhalter im Landesmuseum zu Troppau. Ein Nepomuk-Monument, *Die
International Kunstwelt*, 1935, April, s. 43–46. – Pavlíček (pozn. 15), s. 67–68,
179, pozn. 66, 67, obr. 52 na s. 65. – Suchánek (pozn. 25), s. 167–170, 323–324,
pozn. 79, 80, 84–86, obr. 71 na s. 168. – Šopák, *Edmund Wilhelm Braun*
(pozn. 1), s. 79–81. – Martin Pavlíček, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka
(edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Muzeum umění
Olomouc, 2010, s. 202, č. kat. 89, obr. – Winterhalderovo autorství nedávno
zpochybil Miloš Stehlík, Das „Malerische und Bildhauerische“ (pozn. 20),
s. 193, podle něhož opavská skupina připomíná po stránce kompoziční i for-
mální spíše práce Johanna Georga Schaubergera.

SUMMARY

Models by Josef Winterhalder the Elder in the Collections of the National Gallery in Prague

Tomáš Hladík

In 1933 Edmund Wilhelm Braun held a groundbreaking exhibition of sculptural sketches and models and graphic designs from the Baroque period at the Provincial Museum in Opava (Landesmuseum Troppau). The scholarly preparation of the exhibition was excellent, and it deservedly met with a very favourable reception both in the German regional press and in Jan Štenc's *Umění*. In the latter publication it was positively evaluated by Václav Vilém Štech, who in his review drew attention, among other things, to the ivory group of St. John of Nepomuk from the property of the Opava Museum "and other sketches by Winterhalter". The article shows that these sketches were small carvings representing St. Sebastian and St. Roch, which in the 1920s were acquired by the Gallery of the Society of Patriotic Friends of Art from a private collection in Prague. The two statues were first linked with the Moravian sculptor Josef Winterhalder the Elder (1702–1769) only in 1935, by the German art historian Werner Kudlich. This attribution was also accepted by Oldřich J. Blažíček, who, however, did not devote any further scholarly attention to the models. They were first exhibited again at an exhibition of Czech Baroque art in St. George's Monastery in

Prague Castle, which since 2008 has been accessible at the Schwarzenberg Palace in the Hradčany district of Prague. In spite of this, these high-quality works of art have escaped the notice of recent literature. Their small size, the architectural form of the pedestals, and the unusual care devoted to the modelling indicate that they were sample or contractual models for larger statues of the same two patron saints. However, we have so far been unable to find corresponding examples in Winterhalder's extant sculptural work or in the collection of known drawings by him.

The situation with the last sculptural work by Josef Winterhalder the Elder preserved in the collections of the National Gallery in Prague is slightly different. In this case we are dealing with an unpainted woodcarving, representing a figure which is probably St. John of Nepomuk, situated on a wooden pedestal with a progressive design. The carving was purchased after the Second World War from the collection of Jaroslav Mathon from Prague. In contrast to the statues of the two plague saints, the modelling is less detailed, but nevertheless masterly and emphatic. In this case, too, it is evident that it was intended as a model. Although the Prague woodcarving represents a different iconographic type of the saint, the possibility cannot be excluded that valuable evidence has here been preserved of an alternative composition for the central figure of the martyr who refused to betray the secret of the confessional, created as part of the process of settling on the final form of the stone memorial that was installed by Winterhalder's workshop in front of the façade of the prelatore building of the former Premonstratensian monastery in Hradisko near Olomouc in 1737.

Figures: 1 – Josef Winterhalder the Elder, **St. Sebastian**, modelletto, ca. 1750–1760. Prague, National Gallery in Prague, inv. no. P 276; 2 – Josef Winterhalder the Elder, **St. Roch**, modelletto, ca. 1750–1760. Prague, National Gallery in Prague, inv. no. P 275; 3 – Josef Winterhalder the Elder, **St. John of Nepomuk** (?), modelletto, before 1737. Prague, National Gallery in Prague, inv. no. P 683